

Άρθρο Γνώμης

No 9
Μάιος 2013

Υπέρ ενός Δίκαιου «Ανοικτού Κώδικα»;

ΤΩΝ

Ιωάννη Αβραμόπουλου, Επισκέπτης Ερευνητής στο Εργαστήριο Δικτύων
Υπολογιστών, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο Αθηνών

Νικήτα Κωνσταντινίδη, Λέκτορας ο. δ. (Fellow) στις Πολιτικές Επιστήμες και
τη Δημόσια Πολιτική, London School of Economics and Political Science

Αν η κοινωνία ήταν όχημα, οι θεσμοί της θα ήταν η «μηχανή» της• οι θεσμοί είναι τα βασικά μέσα με τα οποία η κοινωνία προσπαθεί να επιτύχει την ευημερία και να προστατεύσει τον εαυτό της από τις ασταθείς ιδιαιτερότητες του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος. Η θεσμική αποτυχία μπορεί να αντιμετωπισθεί ως αποτυχία συντονισμού στο εσωτερικό της κοινωνίας. Η Ελλάδα αντιπροσωπεύει ένα καταφανές παράδειγμα χώρας που προσελκύει το «ανεπιθύμητο» ενδιαφέρον επενδυτών των καπιταλιστικών αγορών και κερδοσκόπων ως συνέπεια της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, οδηγώντας σε μια πρωτοφανή κρίση χρέους στην ευρωπαϊκή περιφέρεια. Η υποβάθμιση της ποιότητας των θεσμών της (πολιτικών, οικονομικών, δικαστικών, κοινωνικών κλπ.) ήταν αποτέλεσμα των ασταθών θεμελίων τους• οι ελληνικοί θεσμοί, στις περισσότερες περιπτώσεις, έχουν επιβληθεί έξωθεν και «εμφυτευθεί» σε έδαφος άγονο, το οποίο χαρακτηρίζεται από έλλειψη κοινωνικού κεφαλαίου, εμπιστοσύνης και κρατικής ικανότητας. Η σταδιακή διάβρωση του κοινωνικού συμβολαίου έχει δημιουργήσει βαθιά δυσπιστία των «από πάνω προς τα κάτω» θεσμών δημοκρατικής αντιπροσώπευσης και ως εκ τούτου αποδυνάμωσε την ικανότητα των ελίτ να τους μεταρρυθμίσουν.

Είναι φανερό, ότι καθώς η χώρα βρίσκεται στο δρόμο της προσαρμογής στην οικονομική πραγματικότητα της νέας εποχής, αυτό το είδος του θεσμικού ελλείμματος θα πρέπει να αντιμετωπισθεί όπως και οι άλλες οικονομικές ανισορροπίες. Αυτές οι «μηχανές» ευημερίας δεν θα πρέπει πλέον μόνο να εισάγονται, αλλά να επανασχεδιάζονται και ανακατασκευάζονται εγχώρια. Οι άνθρωποι νιώθουν αβοήθητοι, αντιμετώπι με τις αδυσώπητες δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης, απογοητευμένοι από την ικανότητα των εγχώριων θεσμών αντιπροσώπευσης να τους καθοδηγήσουν και όλοι μαζί αποξενωμένοι από τα μακρινά κέντρα λήψης αποφάσεων (Βρυξέλλες ή Βερολίνο). Ως εκ τούτου υπάρχει αυξανόμενη λαϊκή απαίτηση για πιο συμμετοχικούς, αποκεντρωμένους και «οργανικούς» τρόπους διακυβέρνησης εντός ενός διευρυμένου οικονομικού χώρου.

Στο πλαίσιο της θεσμικής αναδιοργάνωσης που βρίσκεται σε εξέλιξη στην Ελλάδα, πιστεύουμε ότι η έλευση του διαδικτύου μπορεί να επιτρέψει στους πολίτες να κάνουν άμεσα κτήμα τους και να συντονίσουν το σχεδιασμό και την κατασκευή από «κάτω προς τα πάνω» (bottom up) θεσμών, χωρίς αποκλεισμούς. Μια προσέγγιση «ανοικτού κώδικα» (open source) στο θεσμικό σχεδιασμό, μπορεί να καταστήσει τη διαδικασία πιο διαφανή, νομιμοποιημένη και περιεκτική. Μπορεί, επίσης, να προσφέρει μια ανοιχτή και προσβάσιμη πλατφόρμα για ένα δομημένο και

Υπέρ ενός Δίκαιου «Ανοικτού Κώδικα»;

Των

Ιωάννη Αβραμόπουλου, Επισκέπτης Ερευνητής στο Εργαστήριο Δικτύων Υπολογιστών, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο
ΑθηνώνΝικήτα Κωνσταντινίδη, Λέκτορας ο.δ (Fellow) στις Πολιτικές Επιστήμες και τη Δημόσια Πολιτική, London School of
Economics and Political Science

εμπειρικά προσανατολισμένο δημόσιο διάλογο για το σχεδιασμό και την ολοκλήρωση πολιτικών και θεσμών.

Σε αυτό το άρθρο, εστιάζουμε σε έναν συγκεκριμένο θεσμό που κατέχει σημαντική θέση στη θεσμική δομή, δηλαδή, στο κράτος δικαίου, στο σχεδιασμό του, στην επιβολή του και στην εφαρμογή του. Η σπουδαιότητα για την κοινωνία ενός καλά σχεδιασμένου νομικού συστήματος δεν μπορεί να τονιστεί αρκετά• παρ' όλα αυτά ο κατάλληλος σχεδιασμός των νόμων, οι οποίοι να μπορούν να επιτύχουν τους επιθυμητούς στόχους αποτελεί ένα μεγάλο αίνιγμα για τις ρυθμιστικές αρχές και τους νομοθέτες, από τότε που η έννοια εφευρέθηκε.

Εδώ, υιοθετούμε την προσέγγιση «βασικών υποθέσεων» (first principles approach) για τη δημιουργία και διατήρηση ενός υγιέστερου νομικού συστήματος, αναδεικνύοντας ένα θεμελιώδη περιορισμό του συστήματος και προτείνοντας συγκεκριμένους τρόπους για την αντιμετώπιση του. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η πρότασή μας δεν αφορά συγκεκριμένα την Ελλάδα, αλλά έχει παγκόσμια εφαρμογή.

Νομοπαίδεια (Nomopedia)

Ο νόμος έχει καθολική εφαρμογή και ως εκ τούτου θα πρέπει να «εκτελείται» από όλα τα μέλη της κοινωνίας• παρ' όλα αυτά γράφεται σε μια γλώσσα (κώδικας) που είναι κατανοητή μόνο από ειδικούς. Οι νομοθέτες έχουν δυσκολία στη συλλογή δεδομένων σχετικά με την αποτελεσματικότητα των νόμων, από αυτούς για τους οποίους νομοθετούν. Επιπλέον, σε πολλά συστήματα δικαίου ο νόμος έχει εξελιχθεί σε μια πολύ σύνθετη κατασκευή, ακόμα και για τους δικηγόρους που καταπιάνονται με αυτόν. Πιστεύουμε ότι αυτή η αντίφαση είναι προβληματική.

Για να αντιμετωπίσουμε αυτά τα προβλήματα, προτείνουμε τη δημιουργία της Νομοπαίδειας (Nomopedia), ενός συστήματος γνώσης βασισμένο σε ένα παράδειγμα συμπαραγωγής (peer-production) που θα επιτρέπει στους νόμους να επεξηγούνται σε απλή γλώσσα, και να παρέχεται ενημέρωση (feed-back) συγκεντρωμένη με ένα συνεπή και καλά δομημένο τρόπο. Η Νομοπαίδεια έχει τρεις στόχους:

- Να περιορίσει τα εμπόδια στην πρόσβαση στη νομική πληροφορία.
- Να προσφέρει ανατροφοδότηση στους νομοθέτες, σχετικά με την επίδοση των νόμων στην κοινωνία, γενικότερα.
- Να απλοποιήσει το νομικό σύστημα μέσω της εμπειρίας που αποκτήθηκε από τη λειτουργία του.

Περιορίζοντας τα εμπόδια στην κατανόηση του νόμου

Στο πλαίσιο του υπάρχοντος συστήματος άτομα και οργανισμοί πρέπει να συμβουλευούνται τους δικηγόρους τους πριν ξεκινήσουν κάποια οικονομική ή άλλη δραστηριότητα. Μολονότι πιστεύουμε ότι οι δικηγόροι είναι και θα παραμείνουν απαραίτητοι για την κατάλληλη λειτουργία των θεσμών, σίγουρα όλα τα άτομα και οι οργανισμοί θα έπρεπε να έχουν τη δυνατότητα διεξαγωγής ανεξάρτητης έρευνας για νομικά ζητήματα που είναι σημαντικά γι' αυτούς, χωρίς να έχουν δίπλωμα δικηγόρου ή τη οικονομική δυνατότητα να προσλάβουν έναν δικηγόρο. Με άλλα λόγια, τα εμπόδια στην πρόσβαση στη νομική πληροφορία θα έπρεπε να ήταν πολύ μικρότερα από αυτά που είναι

Υπέρ ενός Δίκαιου «Ανοικτού Κώδικα»;

Των

Ιωάννη Αβραμόπουλου, Επισκέπτης Ερευνητής στο Εργαστήριο Δικτύων Υπολογιστών, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο
ΑθηνώνΝικήτα Κωνσταντινίδη, Λέκτορας ο.δ (Fellow) στις Πολιτικές Επιστήμες και τη Δημόσια Πολιτική, London School of
Economics and Political Science

σήμερα.

Παρέχοντας ανατροφοδότηση στις νομοθετικές αρχές

Παρέχοντας εύκολη πρόσβαση στη νομική πληροφορία είναι σίγουρο ότι θα αυξηθεί η συμμετοχή των απλών πολιτών στη δημόσια σφαίρα. Πώς μπορούν μετά οι νομοθέτες να λάβουν ενημέρωση από τους πολίτες για τις επιδόσεις των νόμων στην πράξη; Υπάρχουν δύο βασικές προκλήσεις για την απάντηση αυτού του ερωτήματος. Η πρώτη είναι ότι οι πολίτες θα πρέπει να έχουν καλή κατανόηση για το γράμμα και το πνεύμα των νόμων, αλλά και τις αρχικές προθέσεις των νομοθετών. Η δεύτερη είναι ότι οι πολίτες θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν ενημέρωση στις αρχές σχετικά με τις επιπτώσεις των νόμων στη ζωή τους. Η απλοϊκή απάντηση σε αυτή την πρόκληση είναι ότι κάθε πολίτης θα πρέπει να γράφει ένα ανεξάρτητο κείμενο αναφοράς. Ωστόσο, ο τεράστιος όγκος των αναφορών, με δεδομένη την τρέχουσα τεχνολογία, καθιστά απαγορευτική τη χρησιμοποίησή τους από τους νομοθέτες.

Ένα σύστημα όπως η Νομοπαίδεια θα μπορούσε να απαντήσει στις προκλήσεις αυτές, παρέχοντας μια υποδομή την οποία οι πολίτες μπορούν να εκμεταλλευτούν όχι μόνο για να διαβάσουν και να γράψουν για το νόμο, αλλά και να προσφέρουν μια συνοπτική ενημέρωση στους νομοθέτες σε ένα ενιαίο κομμάτι κειμένου που είναι ευρέως προσβάσιμο. Μία τέτοια υποδομή θα μπορούσε να βασιστεί στο ίντερνετ, το οποίο θα παρείχε τις δυνατότητες δικτύωσης που απαιτούνται για ένα τέτοιο εγχείρημα, και ένα Wiki, ένα εργαλείο επεξεργασίας που μεγάλο μέρος των πολιτών μπορούν να χρησιμοποιούν για να συντονίσουν τις δραστηριότητές τους (παρόμοιο με αυτό του Wikipedia).

Απλοποιώντας το νόμο

Η απλότητα είναι βασική αρχή στη μηχανική· για παράδειγμα, τα πιο απλά προγράμματα, γενικά, έχουν λιγότερους ιούς (και ως εκ τούτου μικρότερη πιθανότητα αποτυχίας) και καλύτερες επιδόσεις, σε σχέση με τα πιο σύνθετα συστήματα. Ένας από απώτερους στόχους της Νομοπαίδειας είναι να διευκολύνει την απλοποίηση του νομικού συστήματος. Τέτοιου είδους απλοποίηση μπορεί να επιτευχθεί, για παράδειγμα, δίνοντας τη δυνατότητα στους χρήστες να μετρήσουν τις κοινωνικές επιπτώσεις των νόμων και των ρυθμίσεων.

Οι αρχές σχεδίασης της Νομοπαίδειας

Έχοντας θέσει υψηλού επιπέδου στόχους όσον αφορά την προώθηση της γνώσης και το σύστημα ενημέρωσης σχετικά με το νόμο, θα παρουσιάσουμε εν συντομία, τις βασικές αρχές ενός τέτοιου συστήματος.

Παγκόσμιο

Η Νομοπαίδεια προορίζεται να είναι ένα παγκόσμιο σύστημα, επιτρέποντας την ανταλλαγή ιδεών και πληροφοριών μεταξύ διαφορετικών νομικών συστημάτων. Αποτελώντας μια πλούσια παγκόσμια βάση γνώσης, η Νομοπαίδεια θα επιτρέπει όχι μόνο στους απλούς ανθρώπους να κατανοήσουν και να εκφράσουν τις απόψεις τους για νομικά θέματα που τους απασχολούν, αλλά θα επιτρέψει στους ειδικούς να διαμορφώσουν μια καλύτερη και πιο ολοκληρωμένη

Υπέρ ενός Δίκαιου «Ανοικτού Κώδικα»;

Των

Ιωάννη Αβραμόπουλου, Επισκέπτης Ερευνητής στο Εργαστήριο Δικτύων Υπολογιστών, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο
ΑθηνώνΝικήτα Κωνσταντινίδη, Λέκτορας ο.δ (Fellow) στις Πολιτικές Επιστήμες και τη Δημόσια Πολιτική, London School of
Economics and Political Science

άποψη των νομικών συστημάτων άλλων χωρών, προς όφελος των κοινωνιών παγκοσμίως. Σε αρχικά στάδια της έρευνάς μας για τη σκοπιμότητα της Νομοπαίδειας σχεδιάζουμε να εστιάσουμε την προσπάθειά μας στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο και το Ευρωπαϊκό νομικό σύστημα.

Αποκεντρωμένο

Οραματιζόμαστε ότι οι κοινότητες θα αυτό-οργανωθούν όσον αφορά την Νομοπαίδεια με ένα αποκεντρωμένο τρόπο, επιλέγοντας το δικό τους σύστημα διαχείρισης για την επεξεργασία περιεχομένου. Προσδοκούμε, ωστόσο, ότι θα αναδειχθούν δύο είδη άρθρων, δηλαδή άρθρα τα οποία εξηγούν το γράμμα και το πνεύμα του νόμου και άρθρα που παρέχουν ενημέρωση σχετικά με την κοινωνική αποτελεσματικότητα και τη λειτουργικότητα των νόμων.

Ελεύθερο

Καταρχάς, όλοι οι πολίτες θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στην Νομοπαίδεια ανεξάρτητα από το εισόδημά τους. Στην πράξη αυτό δεν είναι δυνατόν καθώς η πρόσβαση στην Νομοπαίδεια προϋποθέτει πρόσβαση στο ίντερνετ. Στόχος μας είναι να κάνουμε την Νομοπαίδεια προσιτή σε ένα ευρύτερο φάσμα της κοινωνίας.

Τελικές παρατηρήσεις

Η συνεχιζόμενη κοινωνικό-οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη έχει ενισχύσει την πίστη μας για νέες ιδέες, πρωτότυπες συνταγές και νέες προσεγγίσεις στη δημόσια πολιτική. Η εμφάνιση και διάδοση του ίντερνετ έχει δημιουργήσει πρωτοφανείς ευκαιρίες για παγκόσμια συνεργασία και συντονισμό που είναι επωφελείς για όλους. Όσον αφορά το δίκαιο, το άρθρο μας εντάσσεται σε μια σχολή μελετητών του ίντερνετ (όπως ο Clay Shirky) που είναι υπέρ του πληθοπορισμού των νέων νόμων ('crowdsourcing' of new laws). Την ώρα που γράφεται το παρόν κείμενο, την Νομοπαίδεια παραμένει απλά μια ιδέα, την οποία την υποβάλουμε με στόχο την υποκίνηση μιας ευρύτερης συζήτησης για την σκοπιμότητα και την αξία των θεσμών ανοικτού κώδικα (open source institutions) για την κοινωνία γενικώς, στην Ελλάδα, στην Ευρώπη και στον κόσμο

Υπέρ ενός Δίκαιου «Ανοικτού Κώδικα»;

Των

Ιωάννη Αβραμόπουλου, Επισκέπτης Ερευνητής στο Εργαστήριο Δικτύων Υπολογιστών, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο
ΑθηνώνΝικήτα Κωνσταντινίδη, Λέκτορας ο.δ (Fellow) στις Πολιτικές Επιστήμες και τη Δήμοσια Πολιτική, London School of
Economics and Political Science**Μάθετε περισσότερα για το έργο μας – Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας www.crisisobs.gr**

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος.